

Obama freder forsvarsbudsjettet

I kjølvannet av finanskrisen klør mange radikale demokrater i fingrene etter å redusere forsvarsutgiftene. Men president Obama vil ikke fremstå som upatriotisk. Han vil fremdeles appellere til "Middle America" og sier nei til forsvarskutt.

TEKST
JAN ARILD SNOEN

USAs budsjettunderskudd har eksplodert under finanskrisen. Kongressens eget uavhengige budsjettkontor (CBO) ser for seg underskudd i størrelsesorden 5-6 prosent på varig basis, selv etter at

økonomien er kommet på rett kjøll igjen. Det er ikke bærekraftig, siden slike underskudd fører til at statsgjelden som andel av BNP øker år for år. Dermed går en stadig økende del av statens inntekter med til å betjene gjelden.

Noe må altså gjøres, og de fleste uavhengige kommentatorer ser for seg en kombinasjon av skatteøkninger – på lenge sikt trolig innføring av føderal moms, og utgiftskutt. Men skatteøkninger er

svært upopulære i USA, særlig dersom de rammer folk flest. Det er også langt mellom forslagene til kutt som monner.

Bortsett fra på den ytterste venstrefløyen er det få som ser for seg vesentlige kutt i forsvarsbudsjettet på kort sikt, utover et håp om at det amerikanske engasjementet i Irak og Afghanistan etter hvert kan trappes betydelig ned, med tilsvarende besparelser.

Det er fremdeles bred enighet i USA

om at et sterkt forsvar er viktig for USAs posisjon i verden, og ikke minst for USAs egen sikkerhet. Betydningen av militærmakt er riktignok tonet ned under Obama, til fordel for dialog og multilaterale løsninger. Men Obamas balansegang er vanskelig. Han skal både appellere til sine kjernevelgere på venstresiden, og appellere til Middle America ved ikke å fremstå som upatriotisk, eller ville svekke USAs sikkerhet. Derfor gikk han faktisk til valg på et løfte om å øke antallet soldater med hele 90.000. Slikt koster penger.

Historisk - lave forsvarsutgifter

Når forsvarsbudsjettet ikke ses på som en viktig del av løsningen på den fiskale utfordringen, skyldes det ikke minst at disse utgiftene historisk sett er uvanlig lave dersom vi ser på deres andelen av økonomien, og det er den riktige målestokken dersom vi er ute etter landets evne til å bære forsvarsutgiftene. Selv med de dyre krigen i Afghanistan og Irak har forsvarsutgiftenes andel av BNP holdt seg under 5 prosent under Bush II. (Se ramme)

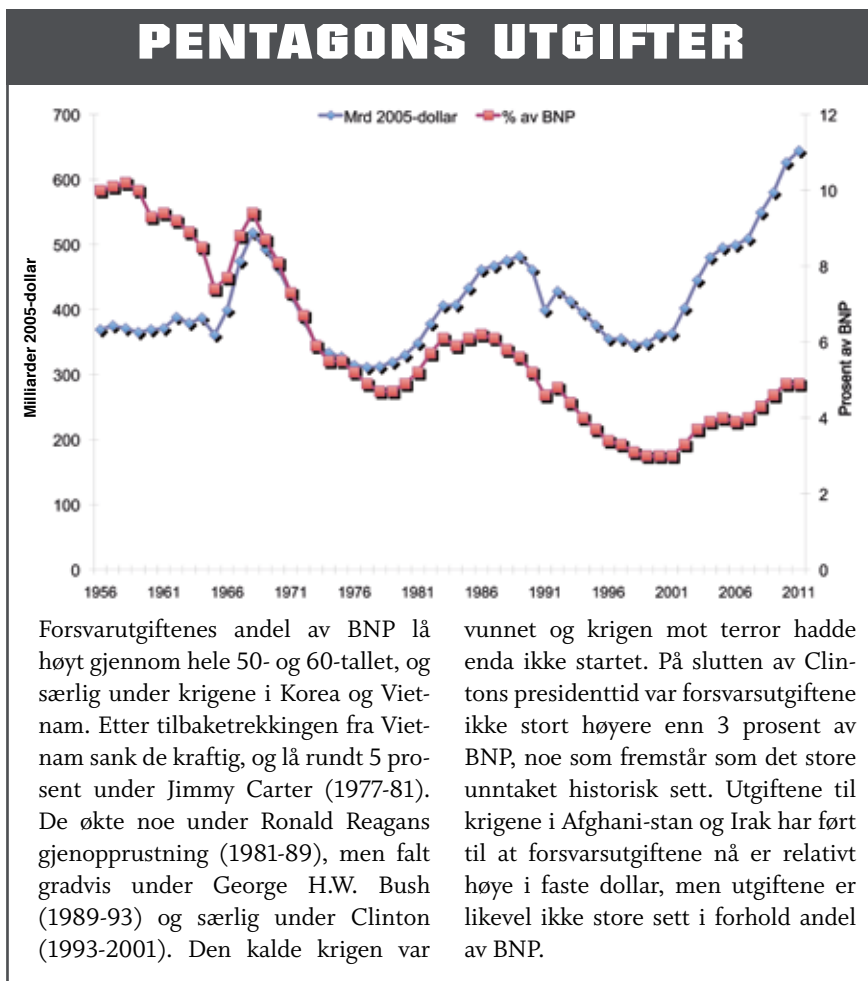
Ser vi på bevilgningene til forsvaret har det stått for en snau femtedel av det totale statsbudsjettet i de senere år. Selv om budsjettet stort sett går med underskudd – de to siste med rekordartet underskudd - er det altså ikke forsvarsutgiftene som driver det amerikanske budsjettunderskuddet i været.

”Kutt” som ikke er kutt

Amerikansk presse har skrevet mye om Obamas og forsvarsminister Gates ”kutt” i forsvarsbudsjettet de to siste årene. Faktum er at utgiftene har økt ganske betydelig i forhold til Bush-perioden. Det vi har opplevd er ikke netto kutt, men omprioriteringer. Det vil si at man ikke har bestilt flere av kampflyet F22 eller transportflyet C-17. Marinens DDG-1000 destroyers er kansellert. Planer for en ekstra motor til F-35 (JSF) er lagt til side, og også andre våpenprogrammer er kuttet.

Obamas annonserte i sin State of the Union-tale i januar budsjettfrys i nominelle dollar for de neste tre år, altså reelle kutt. Men de tyngste områdene i budsjettet, som helse, lovfestede trygderettigheter, intern sikkerhet og nettopp forsvar, er unntatt fra denne frysingen.

Den 8. mai leverte forsvarsminister Gates en viktig tale i Eisenhower-biblio-

teket i Abilene, Kansas, der han varslet strammere tider også for forsvaret. ”Realistisk sett er det svært usannsynlig at vi vil oppnå den realveksten som er nødvendig for å opprettholde dagens forsvarsstruktur”, sa Gates.

Obama-administrasjonen håper på lenger sikt å komme tilbake til det nivået på forsvarsutgiftene som man hadde under Clintons andre periode – det vil si drøye 3 prosent av BNP. Fremskrivningene til Kongressens budsjettkontor frem til 2028, basert på fjorårets budsjett, bekrefter dette. Demokratene

drømmer alltid om et slikt ”peace dividend” som kan brukes til sosiale utgifter som partiet tradisjonelt prioriterer.

Hvor mye kan effektiviseres?

Men et slik historisk sett meget lav nivå på forsvarsbudsjettet er vanskelig å realisere. Gates uttalte da han var forsvarsminister under Bush at forsvarsutgiftene på lenger sikt bør ha et gulv på omkring 4 prosent. Grunnen er at inflasjonen innen forsvarsrelaterte utgifter, inkludert helsekostnader, er høyere enn den generelle inflasjonen, slik at forsvaret trenger en

realvekst på 2-3 prosent i året bare for å stå stille, ifølge Gates. (Her hjemme understreket forsvarssjef Sverre Diesen det samme: Gitt økning i prisen på militært materiell og andre forhold vil faste forsvarsbudsjetter før til en synkende forsvarsevne. Man trenger realvekst for å fastholde permanent militær kapabilitet).

Lønnsnivået i forsvaret har økt betydelig de senere år, ikke minst for å sikre rekrutteringen når landet er i krig. Det er mulig å tenke seg en utflating her dersom krigene i Asia nedskaleres.

I budsjettplanene for de neste fem årene legges det til grunn en årlig realvekst på 1 prosent. Det er altså ikke nok til å opprettholde slagkraften, skal vi tro Gates. Den 3. juni instruerte Gates derfor alle deler av de væpnede styrker til å finne innsparinger tilstrekkelig store til at de stridende avdelingene kan gis en realvekst på 3 prosent. Hans tanke er altså å finne innsparingsmuligheter som ikke går ut over stridsevnen. Det kan bli lettere sagt enn gjort, siden ethvert kutt mobiliserer motkrefter. Siden Gates også er en dreven politiker, foreslår han at alle innsparinger vil bli kanalisert tilbake til samme del av forsvaret, for bedre å kunne takle disse motkreftene.

Fordelingen av forsvarsbudsjettet mellom de tre våpengrener har vært forbløffende konstant siden midten av 60-tallet. Det er vanskelig å tro at dette er tilfeldig, eller reflekterer forsvarsgrenenes kapabiliteter i forhold til et trusselbilde som har endret seg kraftig. Snarere reflekterer det en intern kamp om ressurser, og en slags stabil likevekt i maktkampen mellom forsvarsgrenene, som Gates vanskelig kan utfordre. Han lar altså hver gruppe kjempe om midlene internt, men søker å unngå strid mellom dem.

Republikanerne sier nei

Gates og Obama har som nevnt gått løs på våpenprogrammer. Det kan hende at de vil gjøre flere fremstøt på dette området, men de sliter allerede med det som ligger på bordet. I skrivende stund truer Obama med å nedlegge veto mot det ferske budsjettvedtaket i Representantenes Hus, der republikanerne lyktes med å få inn igjen budsjettmidler til C-17 og ekstramotoren til F-35. Dersom Senatet gjør det samme, får vi se hva Obama er villig til å risikere.

Republikanerne motsetter seg enhver svekkelse av forsvaret, og enda mer en tilbakevending til utgiftsnivået på slutten

av Clintons periode, som republikanerne mener var utilstrekkelig for å oppfylle USAs globale rolle og forsvare USAs egen sikkerhet. Et sterkt forsvar er en helt sentral del av den republikanske politiske "pakken", og ikke noe som kan forhandles bort. Får de sin vilje, vil forsvarsutgiftene i fredstid ligge nærmere 4 prosent av BNP enn de 3 prosentene demokraterne sikter seg inn mot.

Siden republikanerne etter alle solemerker kommer til å gå betydelig frem under høstens Kongressvalg, og også har allierte blant demokratene, slik budsjettvedtaket viser, er det lite sannsynlig at Obama-administrasjonen kan få gjennomslag for reelle kutt, selv om de skulle ønske det.

Amerikansk politikk er låst fast i et spill der demokratene ikke vil kutte budsjettene på noe annet område enn forsvar, og helst øke de andre utgiftene, mens republikanerne ikke vil kutte i forsvaret og nekter å være med på enhver skatteøkning. Utsiktene for budsjettunderskuddet er derfor ikke gode.

Og forsvarsbudsjettet: Først når de aller fleste amerikanske soldater er ute av Irak og Afghanistan er det realistisk å tro på noen nedgang som monner. ■

Går amerikanske skattepenger til Taliban?

De to afghanske selskapene Watan Risk Management og Compass Security – som hadde ansvar for sikkerheten på den viktige strekningen Kabul -Kandahar ble etter amerikansk press fratatt oppdraget.

14. mai dagen etter at selskapenes oppdrag tok slutt, ble en av NATOs forsyningskolonner angrepet og lastebiler satt i brann. Resultatet var at mer enn 1000 lastebiler ble stående og livsviktige forsyninger kom ikke fram. Deretter godkjente den afghanske regjeringen en ny kontrakt. Siden har forsyningene gått som normalt. Mange av de ulike sikkerhetsfirmaene er eid eller har gode kontakter med eliten i Kabul.

Dette er bakteppet for den politiske diskusjonen som nå seiler opp i USA: Skal private kontraktører, som det om-

diskuterte firmaet Black Water, fortsatt få drive med væpnet eskortetjeneste av militære konvoier, vakthold på militære baser og i tillegg kunne operere som sikkerhetsvakter for diplomater og annet personell?

Den amerikanske kongressen skal ta stilling til en rekke prinsipielle spørsmål og trekke opp retningslinjer for virksomheten til slike selskaper framover. En gruppe "Commission on Wartime Contracting (CWC) som har gjennomgått en rekke avtaler vil utgjøre en viktig kilde under høringene.

CWC viser til at man har delt ut "krigskontrakter" til en rekke firmaer og at det i øyeblikket er ansatt ca 20 000 i ulike sikkerhetsfirmaer i Irak og ca 25 000 i

Afghanistan. Det vil si at hver femte som er tilsluttet de amerikanske styrkene i Afghanistan, er privat ansatt. Dette omfatter alt fra væpnete vakter til lokalt ansatte med lav lønn som arbeider som kokker og rengjøringspersonell.

Pentagon begynte for alvor med "outsourcing" da forsvarsminister Donald Rumsfeld gav ordre om at invasjonen av Irak skulle gjennomføres med bare 150 000 soldater. Amerikanske generaler mente at dette var alt for lite og overlot derfor så mye som mulig til private kontraktører. Outsourcing var tidens melodi og privatiseringen var en ønsket politisk utvikling. ■